

O psihologiji stigmatizacije

Novi podaci o stigmatiziranoj Tereziji Neumann iz Konnersreutha

Dr. Vilim Keilbach

Summarium. — Bezugnehmend auf die Stigmatisationserscheinungen, wie sie an Therese Neumann zu beobachten sind, wird die Frage nach Sinn und Möglichkeit einer natürlichen Stigmatisation psychogener Art grundsätzlich erörtert. Der Verfasser bekennt sich in weitgehender Anlehnung an die neuesten einschlägigen Arbeiten Wunderles zu der Ansicht, dass ein psychogenes Entstehen der Stigmatisation sehr wohl denkbar sei, allerdings nur dort, wo es um ausnehmend hochgradig-echtes (nicht bloss suggestiv beigebrachtes) religiöses Erleben geht, und wo eine entsprechende psycho-physische Konstitution die notwendige Voraussetzung bildet. Da bei der Beurteilung konkreter Fälle die Gesamtpersönlichkeit wesentlich zu berücksichtigen ist, wird im Falle Konnersreuth die weise Zurückhaltung der Kirche (besonders durch die Verlautbarung des Bischöflichen Ordinariats Regensburg vom 10. Dezember 1937) durch einwandfreies Tatsachenmaterial gerechtfertigt.

Stupajući pred javnost s temom o psihologiji stigmatizacije obzirom na slučaj Terezije Neumann iz Konnersreutha potpuno sam svijestan teškoće svoje zadaće. Unaprijed izjavljujem da ne rješavam taj slučaj, nego da ga samo osvjetljujem naučnim principima i novim konkretnim podacima. U svojoj knjizi »Konnersreuth u svjetlu psihologije religije« (Zagreb 1937) dokazao sam da znanost još ne može definitivno suditi o neobičnim događajima u Konnersreuthu, jer ne raspolaže potrebnim podacima: naučni preduvjeti za apodiktičko prosuđivanje tih događaja još nisu dovoljno ispitani.¹ I moram reći da se u tom pogledu situacija do da-

¹ O. Seidl, koji je od svih liječnika i službeno i praktično najviše upućen u stvari Terezije Neumann, a kome sam poslao svoju knjigu i iscrpni prikaz na njemačkom jeziku, pisao mi je pod datumom od 30 prosinca 1937 godine ovo: »Ich bedauere die kroatische Sprache nicht zu beherrschen. Doch über den wesentlichen Inhalt haben Sie mich aufgeklärt, und ich bin damit einverstanden. Zu den einzelnen Fragen über-

našnjeg dana nije nimalo promijenila. Jedino mogu konstatirati da je danas rezerviranost crkvenih krugova prema Konnersreuthu veća nego prije, a da su i prigovori katoličkih učenjaka ozbiljniji i njihovi napadaji žešći. U tom smislu govorim o novim podacima.

Ono po čemu je Terezija Neumann širom svijeta najviše poznata i čime je izazvala ganutljivo udivljenje svojih posjetilaca nije činjenica da ona od 1926 godine navodno živi bez jela i pila, nego činjenica da ona na svom tijelu nosi rane razapetoga Krista, takozvane stigme, iz kojih teče krv dok Terezija u ekstazi proživljava muku Kristovu. Svi se očevici slažu u tom da ovo krvarenje u Terezijinoj ekstazi potresa dubinom duše i srca. To jednodušno priznaju i inovjerci i bezvjerci. Ja sam ispočetka žalio što za vrijeme svog boravka u Konnersreuthu nisam mogao prisustvovati tom potresnom zbivanju, jer nije bio dan ekstaze. Poslije su me baš stručnjaci, psiholozi i liječnici, uvjerali da to ne treba toliko žaliti, jer da prisustvovanje konnersreuthskom zbivanju ide donekle na račun nepristranog naučnog prosuđivanja. To zvuči paradokсно, ali to stanovište je ispravno. Dobro je upoznati Tereziju, vidjeti je, razgovarati s njom, to jest promatrati je u običnom životu i u običnom razgovoru. Ali biti prisutan kad Terezija proživljava muku Kristovu, bez obzira na to da li je njeno proživljavanje zagonetna patološka pojava ili čisto nadnaravno zbivanje, to izaziva u čovjeku različita čuvstva, a putem čuvstava stanovito raspoloženje koje vrlo lako može ometati naučnu objektivnost, i to obično u smjeru prethodnog promatračevog životnog stava. Vjernik će htjeti da u svemu vidi djelovanje Božje, a bezvjerac će htjeti sve tumačiti kao morbidnu činjenicu. Svaka muka i svako stradanje izaziva u nama sažaljenje i saučešće.

S tog je stanovišta donekle razumljivo što na pr. katolički liječnik J. Deutsch, jedan od najžešćih protivnika Konnersreutha, odlučno odbija da ide u Konnersreuth. Njemu su dosadašnji podaci i izvještaji o Tereziji Neumann dostatni za prosuđivanje konnersreuthske mistike. Jedan drugi katolički liječnik, B. de Poray Madeyski, s kojim sam 1936 godine u Rimu u četirisatnoj diskusiji raspravljao o slučaju Terezije Neumann, otvoreno mi je rekao da je u stvari Terezije Neumann išao u Njemačku, ali ne u Konnersreuth, nego u Regensburg na Biskupski ordinarijat. Ovo je utoliko instruktivnije što je dr. Madeyski stručno upućen u proceduru Svete kongregacije obreda, kod koje je angažiran kao liječnik-stručnjak u beatifikacionim i kanonizacionim parnicama.

Time sam ujedno formulirao osnovnu poteškoću s kojom se moramo boriti pri psihološkom ispitivanju stigmatizacije i stigmatiskih pojava. S jedne je strane naime bezuvjetno potrebno da kon-

gehend, kann ich berichten, ... dass die Stigmatisationserscheinungen in gleicher Weise wie früher zu beobachten sind...» — Knjiga je, čini se, u inostranstvu našla najviše odjeka u Poljskoj. Poredi: *Ilustrowany Kurjer Codzienny*, br. 93, 5 kwietnia 1937.

kretno promatramo te pojave kao individualne činjenice, a s druge su strane te pojave u većini slučajeva tako potresne da pod njihovim utjecajem i nesvjesno izgubimo svoju samostalnost i nepristranost u njihovu prosuđivanju. Svakako nema i ne može biti psihologije stigmatizacije bez konkretnog činjeničnog istraživanja stigmatskih pojava.

I Stigmatizacija

Prije nego što uočimo konnersreuthske pojave stigmatizacije, moramo biti na čistu sa samim pojmom stigmatizacije i s onim što znamo o psihologiji stigmatizacije.

Što je stigmatizacija?

Grčka riječ »stigma« znači ubod, znamenje, žig na čelu ili na rukama pobjeglih robova, a katkad i žig na čelu ili na rukama ulovljenih neprijatelja. U terminologiji kršćanstva stigmatizacijom označujemo činjenicu da je netko odlikovan znakovima ranjenoga Krista, odnosno ranama razapetog Spasitelja. Govori se doduše češće o nekoj nutarnjoj stigmatizaciji, to jest o nevidljivim mističkim ranama. Međutim, strogo uzevši treba misliti na izvanjsku stigmatizaciju, gdje se radi o pravim fizičkim ranama i gdje skoro uvijek ima krvarenja na koži ili pod kožom, krvavih mjehurića, a vrlo često tankih kožica kroz koje sja krv. Te se rane mogu nalaziti na različnim mjestima tijela, obično tamo gdje je Krist u svojoj mucij bio tjelesno znatno ranjen: na rukama, na nogama i na prsima (od raspeća), po glavi i na čelu (od trnove krune), po leđima i po ostalom tijelu (od bičevanja i križnog puta). — I nutarnja stigmatizacija je prava stigmatizacija. O njenom odnosu prema izvanjskoj stigmatizaciji govorit ćemo opširnije u drugoj raspravi.

Značajno je da se kod stigmatizacije krvarenje vraća u stanovitim periodičkim razmacima, i to bilo na istim bilo na različitim mjestima. Stigme mogu jednom nestati ili ostati nepromijenjene do same smrti. Značajno je nadalje da stigme ne vode do nikakve upale i do nikakvog gnojenja, a da se protive normalnom liječenju.

Obično se kaže da danas znamo za 330—350 stigmatiziranih osoba, od kojih je Crkva samo oko 60 podigla na čast oltara, ne zbog same stigmatizacije, nego kao osobe svetog života koje su u svojoj svetosti bile odlikovane ranama Kristovim. U sv. Franji Asiškom Crkva 17 rujna svake godine izričito slavi stigme ili svete rane, smatrajući da je Krist, »kad je svijet ohladnio, u tijelu svetoga Franje obnovio svoje svete rane, da raspali srca naša ognjem ljubavi svoje« (molitva sv. mise).

Neki krivo drže da je već sv. Pavao bio stigmatiziran. To se mišljenje osniva na neispravnom shvaćanju njegovih riječi u poslanici Galaćanima: »Ja nosim na tijelu svome znakove rana Gospodina Isusa« (6, 17). Time sv. Pavao hoće samo naglasiti da je preko mjere bio izbijen zbog svog propovijedanja (2 Kor. 11, 23),

a da brazgotine zadobivenih rana otvoreno svjedoče da je on vjerran Kristu. Uostalom, sv. Pavao još u drugom smislu sasvim općenito kaže da svi »uvijek nosimo amo i tamo smrt Isusovu u tijelu, da se i život Isusov na našem tijelu očituje« (2 Kor. 4, 10).

U pogledu statističkih podataka o stigmatiziranim osobama smatra se najklasičnijim autorom francuski profesor medicine A. Imbert-Gourbeyre u djelu »La stigmatisation, l'extase divine et les miracles de Lourdes« (Paris 1894, 2 sveska). U njegovom popisu ima 321 stigmatizirana osoba.² Kasniji se pisci redom na njega pozivaju. Međutim, znanstvena je vrijednost ovoga djela dosta prijepona. Poznati franjevac A. Gemelli naglašuje da je katolički liječnik Imbert-Gourbeyre »utrošio mnogo tinte« u dokazivanje nadnaravnosti svetih rana, pa da su mnogi pisci mirne duše prepisivali njegove argumente koji su od neznatne vrijednosti.³ Pozivajući se na sud isusovca H. Thurstona, da Imbert-Gourbeyre nije nimalo kritičan u prosuđivanju historijskih vrela, prošle je godine redemptorist P. Debongnie kritički ispitao historijske dokumente o stigmatiziranim osobama 13, 14 i 15 stoljeća.⁴ Imbert-Gourbeyre u 13 stoljeću nabraja 32 stigmatizirane osobe. Međutim, sad znamo da od ovih treba odmah 16 osoba isključiti, jer se kod njih ne radi o stigmama u strogom smislu riječi. Slično u 14 stoljeću u popisu stigmatiziranih osoba među ostalima treba brisati sv. Gertrudu, koja je imala samo »duševnu ranu« na srcu. Isto tako treba po Debongnieu brisati sv. Katarinu Siensku, jer su njene rane bile »nevidljive«. U dominikanskom se redu svejedno slavi stigmatizacija sv. Katarine Sienske po odobrenju Benedikta XIII (prije 1 travnja, a sad 3 travnja). A. Gemelli brani nadnaravnost ove stigmatizacije, ali primjećuje da je ona posve specijalnog značaja.⁵ Konačno i u 15 stoljeću od 25 navedenih

² I, str. XXI—XLI. Počinje sa sv. Franjom Asiškim (1224).

³ A. Gemelli, *Le stimate di S. Francesco nel giudizio della scienza.* (Vita e pensiero. 15, 1924, 589).

⁴ P. Debongnie, *Essai critique sur l'Histoire des Stigmatisations au Moyen âge.* (Études Carmélitaines »Douleur et Stigmatisation«). Paris 1936 [II], 22—59).

⁵ »Come sopra ho detto è da ritenersi di natura soprannaturale il caso di S. Caterina da Siena. Per le stimate di san Francesco la Chiesa, autorizzando la celebrazione di un ufficio proprio, ne sanzionò la realtà e il carattere, e lo fa in modo solenne. Per santa Caterina manca una tale solenne affermazione, ma noi possiamo ritenere di carattere soprannaturale le sue stimate... Ma le stimate di santa Caterina non si prestano molto facilmente a una dimostrazione come quelle di S. Francesco; inoltre questo miracolo ha un tale carattere così proprio che merita uno studio a parte.« A. Gemelli, navedena rasprava, 598—599 pod 1. — Koliko danas znamo, prvi je sv. Franjo Asiški imao stigme. Kod njega stigmatizacija nije popraćena patološkim pojavama, a i oblik njegovih svetih rana razlikuje se od većine poznatih slučajeva.

stigmatiziranih osoba u statistici Imbert-Gourbeyrea treba više njih brisati, i to zato što se kod njih radi o običnim mukama bez rana ili što u nekim slučajevima nema pouzdanih dokumenata o stigmama.⁶

Može se doduše reći da je broj stigmatiziranih osoba stvarno mnogo veći nego što znamo iz pismenih statistika. Ipak treba imati na umu da se pred naukom i pred Crkvom ne mogu opravdati svi oni slučajevi o kojima govori literatura. Usprkos tom je značajna činjenica, da je stigmatizacija na pr. u istočno-pravoslavnim crkvama nepoznata. Štoviše, jedan njihov stručnjak izričito kaže da istočno-pravoslavne crkve u principu zabacuju stigmatizaciju, smatrajući da ona znači odstupanje od pravog puta istočno-pravoslavnog mističkog bogoslovlja. U islamskoj religiji također nema stigmatiziranih osoba, što je uostalom i razumljivo, jer se njena nauka uopće protivi nutarnjem značenju stigmatizacije.⁷

Poslije ovih najnužnijih terminoloških i historijskih podataka zanima nas drugo pitanje: Što znamo danas o psihologiji stigmatizacije?

Odgovaram: Vrlo malo! Ali i to malo je vrlo zanimljivo i vrlo poučno.

Za psihologa je sumnjiva činjenica to što su stigmatizirane osobe velikom većinom ženske,⁸ koje često nemaju samo stigme, nego na kojima se ujedno primjećuju najrazličnije patološke pojave. Te pojave nastaju psihogeno, to jest uslijed kolebanja duševne ravnoteže ili zbog jačih potresnih doživljaja. To su na pr. histerička uzetost, histerička sljepoća, čitanje misli, razumijevanje stranih jezika, videnja, jedna vrsta života bez jela i pila, života bez spavanja i sl. Kod svih se opaža velika pobožnost prema ranjenom Isusu, pobožnost koja je razmjerno pretjerana, potencirana do krajnjih mogućnosti, pobožnost koja je u nekim slučajevima takoreći djetinjasta. Značajno je i to da su stigmatizirane osobe prije svoje stigmatizacije mnogo patile, naročito tjelesno. Stigme nastaju u velikim tjelesnim patnjama, u bolestima, najčešće tako da se ni ne zna odmah da se radi o neobičnim ranama. Skoro kod svih isti je razvitak: Prvo velika bolest ili potresni nutarnji doživljaji; onda

⁶ P. Debongnie pri koncu svoje rasprave (58—59) kaže: «Avec le XVIe siècle, les investigations critiques deviennent de plus en plus compliquées, la critique du témoignage plus délicate aussi. Depuis le siècle dernier, les médecins se mêlent régulièrement de ces affaires, et leurs enquêtes demandent une compétence spéciale.»

⁷ P. Debongnie, navedena rasprava, 26—27. Pisac se izričito poziva na odgovore što ih je dobio od »naročito kvalificiranih specijalista«.

⁸ Od ukupnog broja poznatih stigmatiziranih osoba ima otprilike samo jedna osmina muških.

se pojavi jedna ili druga stigma, a obično traje nekoliko mjeseci dok se ne pojave sve stigme s periodičkim krvarenjima; samo se rijetko pojave sve stigme najedanput.⁹

Tu nam se odmah nameće pitanje: Treba li u svakoj stigmatizaciji vidjeti rezultat nadnaravnog djelovanja Božjeg? Ili drukčije: Mogu li stigme nastati i čisto naravnim putem?

Pitanje o naravnom postanku stigmatizacije treba odmah tako specificirati da pitamo za mogućnost takozvanog psihogenog podrijetla svetih rana. Nema naime sumnje da stigme nisu obični ubodi. Uopće se ne smatraju pravim stigmama one rane koje nastaju svjesnim ili nesvjesnim mehaničkim »manipulacijama«. Ako stigme mogu nastati naravnim putem, onda pravi uzrok treba tražiti u naročitim duševnim procesima. To bi u prvom redu bila sugestija ili autosugestija osjetljivih histeričkih osoba. A mogu odmah primijetiti da nam do danas nije poznat ni jedan jedini slučaj, u kojem bi medicina ili psihologija mogla apsolutnom sigurnošću tvrditi, da se radi o punovrijednoj stigmatizaciji čisto naravnog podrijetla.

Što se tiče medicinskog aspekta stigmatizacije, to se po A. Gemelliu danas uopće ne smije više tvrditi da se samim histerizmom postizavaju organske promjene.¹⁰ Pariški profesor medicine J. Lhermitte drži da je proces stigmatizacije s medicinskog staništa »apsolutno nerazumljiv«, jer da nema nijednog fiziološkog procesa koji bi se približio stigmatizaciji.¹¹ Francuski liječnik J. Tinel pokušao je doduše ukazati na neke fiziološke ili patološke procese prema kojima bismo analogno mogli tumačiti stigme. Ali to je samo komplicirana hipoteza, za koju on sam kaže da je zasađ o tome jedina hipoteza koja nije sasvim apsurdna.¹² Ipak treba, obratno, upozoriti na to da na pr. R. Schindler brani mogućnost, da se kod nekih naročito disponiranih osoba hipnozom stvaraju rane na bilo kojim mjestima tijela u obliku krvarenja kože ili u obliku krvavih mjehurića, a da se istim putem mogu izliječiti rane koje su se godinama protivile normalnom liječenju.¹³ Po A. Lechleru poznat

⁹ J. Teodorowicz, *Konnorsreuth im Lichte der Mystik und Psychologie*. Salzburg-Leipzig 1936, 278.

¹⁰ A. Gemelli, navedena rasprava, 597.

¹¹ J. Lhermitte, *Le Problème médical de la Stigmatisation*. (Études Carmélitaines »Douleur et Stigmatisation«, 72—73).

¹² J. Tinel, *Essai d'interprétation physiologique des Stigmates*. (Études Carmélitaines »Douleur et Stigmatisation«, 97).

¹³ Slično tvrdi: J. Raacke, *Grundriss der psychiatrischen Diagnostik*¹⁰. Berlin 1929, 152: »Zu Krankheitsbefürchtungen, hypochondrischer Selbstbeobachtung und Überwertung zufälliger Missempfindungen tritt ein durch die grosse Suggestibilität bedingtes Vermögen, seelische Vorgänge in körperlichen Störungen zum Ausdruck zu bringen: Stigmata. So kom-

nam je slučaj gdje je jedna teško histerička protestantkinja zadnjih godina autosugestijom (poslije prethodne sugestije) izazvala, kako neki vele, punovrijedne stigme na rukama, na nogama i na čelu, a također plače krv kao Terezija Neumann.¹⁴

Sigurno je da su stigmatizirane osobe većinom slabijih živaca, da su vanredno osjetljive i podražljive. Ženski je organizam specijalno izložen »vanrednim živčanim poremećenjima«, pa možda zato više inklinira na različite vanredne tjelesne pojave, eventualno i na stigmatizaciju.

Međutim, otsudno je pitanje ovo: Može li tvorni uzrok stigmatizacije biti činilac naravnog reda?

Čini se da je čisto naravna stigmatizacija isključena, i to zato što bez milosti po svoj prilici nije moguće imati onu intenzivnu usredotočenost čitave duše na muku Kristovu, usredotočenost koja je potrebna za eventualno psihogeno uzrokovanje stigmatizacije.¹⁵

Sad možemo još ovako pitati: Je li moguće da je glavni tvorni uzrok stigmatizacije čisto naravnog značaja, pa da je milost potrebna samo kao »instrumentalni« uzrok?

men die mannigfaltigsten, oft wechselnden psychogenen (hysterischen) Reaktionen zur Beobachtung.« — Pretjerano i utoliko nekritički piše W. Jacobi: »Wenn stigmenähnliche Phänomene schon im Alltagsleben experimentell auf suggestivem Wege möglich sind, wieviel mehr da, wo durch religiöse Erregung das Seelenleben bis in die innersten Tiefen bewegt ist, wo der Körper durch Askese und langanhaltendes Fasten geschwächt ist, und ekstatische Zustände eine ganz besonders günstige Basis schaffen. Erotische Unterströmungen, ein durch die Abgeschlossenheit des Klosterlebens irgeleitetes Sexualleben bei den weiblichen Stigmatisierten — und das sind sie ja in der Mehrzahl — das mystische sich völlige Versenken in die blutigen Bilder von Jesu Wunden, das glühende Streben völlig in dem Erlöser aufzugehen und Teil zu haben an seinen Qualen und Schmerzen — kein Wunder, wenn da auch der Körper in Mitleidenschaft gezogen wird und autosuggestiv den Überschwang innerer Erregung und Bewegung in den zutage tretenden Stigmen widerspiegelt.« W. Jacobi, Die Stigmatisierten. Beiträge zur Psychologie der Mystik. München 1923, 56—57. — Na psiho-fiziološkoj osnovi pokušao je tumačiti stigmatizaciju kao naravnu pojavu i J. Bremm, Zur Psychologie der Stigmatisation. (Hochland. 18 [III], 1921, 80—88). — Protiv toga se s pravom brani B. Grabinski, Wunder. Stigmatisation und Besessenheit in der Gegenwart. Eine kritische Untersuchung. Hildesheim 1923, 246—291.

¹⁴ A. Lechler, Das Rätsel von Konnersreuth im Lichte eines neuen Falles von Stigmatisation. Elberfeld 1933.

¹⁵ G. Wunderle, Um Konnersreuth. Neueste religionspsychologische Dokumente. Würzburg 1931, 22. A. Mager, Le Problème scientifique de la Stigmatisation. (Études Carmélitaines »Douleur et Stigmatisation«, 150).

Poslije navedenog slučaja, o kojem govori A. Lechler, naginje G. Wunderle ovoj tezi.¹⁶ Teoretske osnove za takvo mišljenje pruža isusovac J. Lindworsky svojim pokušajem »načelnog tumačenja autosugestije«.¹⁷ Povoda za ovo tumačenje dala mu je popularna literatura »couéizma« (po francuskom ljekarniku E. Couéu), u kojoj se često kaže da misli mogu uzrokovati ili liječiti organske bolesti. Neki, štoviše, pripisuju autosugestiji neograničenu liekovitost. Međutim eksperimentalna nam psihologija sasvim sigurno svjedoči da duševni činioци ne djeluju neposredno na tijelo, nego da između duše i tijela »posreduju« predodžbe. Volja ne može uzrokovati pokret ruke, ako ne »posreduje« pokretna predodžba između htijenja i pokreta. Za tumačenje neobičnih pojava »couéizma« treba razlikovati sugestiju i ideoplastiju. U sugestiji čovjek dolazi do izvjesnog uvjerenja o nečem, a da nema za to ni pravih razloga ni kritičke kontrole. Na primjer: čovjek iznenada osjeća ubod na lijevoj strani trbuha te je uvjeren (živo se boji) da ima upalu slijepog crijeva. Tu nema pravih razloga, jer osjećaj uboda još nije siguran simptom upale slijepog crijeva; osim toga nema ovdje ni kritičke kontrole, jer ako bi se naš hipohondar sjetio da se slijepo crijevo nalazi na desnoj strani, odmah bi se riješio svog straha. — Sad se može dalje dogoditi da naš hipohondar zbog svoje velike zabrinutosti najednput dobije osip na lijevoj strani trbuha. Ta se pojava može nazvati ideoplastijom, ne zato što bi se specifički radilo o učinku sugerirane misli, nego zato što se radi o tvorbi koja potječe od takvih misli, koje dugo i živo (plastično) zanimaju dušu. Lindworsky smatra da je ideoplastija naravni proces, koji se načelno može protumačiti bez ikakve mističke sile i bez neposrednog djelovanja duše na tijelo samim psihološko-fiziološkim »zakonima reprodukcije«. Tom prilikom izričito kaže: Po ovoj je teoriji razumljivo, kako može nastati naravna

¹⁶ G. Wunderle. Essai sur la Psychologie de la Stigmatisation. (Études Carmélitaines »Douleur et Stigmatisation«, 157—163). Isti izvještaj pod naslovom: Zur Psychologie der Stigmatisation. (Philosophisches Jahrbuch. 50, 1937, 145—151). Wunderle kaže doduše (145, opaska) da nema ozbiljnih razloga protiv »čisto naravne stigmatizacije«, ali kasnije naglašuje (148, opaska) da kod njega »naravnost« ne isključuje milost, već samo nadnaravno mističko čudo. Drugim riječima, ne treba svaku stigmatizaciju smatrati čudom u bogoslovskom smislu. — NB. Nedavno je pod gornjim naslovom izašla nova knjiga: G. Wunderle, Zur Psychologie der Stigmatisation. Der erste Versuch einer zusammenhängenden Darstellung im Lichte der neuen Religionspsychologie. Paderborn 1938. Ja ću skoro na drugom mjestu opširnije obraditi psihologiju stigmatizacije i tom zgodom prikazati naučno značenje ove publikacije.

¹⁷ J. Lindworsky, »Gnadenkraft«. Versuch einer Theorie der Autosuggestion. (Stimmen der Zeit. 115, 1928, 29—43).

stigmatizacija. Često stigme uopće ne izgledaju kao da su udovi naprosto probijeni nekim predmetom, već su to crvenila, otekline, krvarenja i slično, dakle živcima regulirane reakcije organizma. To što se u hipnozi dosada nisu mogle proizvesti prave stigme, nego samo mjehuri i bubuljice, nije razlog protiv spomenute tvrdnje, jer se u hipnozi nikad ne može postići ono duševno raspoloženje, u kojem se nalazi onaj koji proživljava vizije. Time se ništa ne tvrdi o stvarnom podrijetlu pojedine stigmatizacije.¹⁸

Prema današnjem stanju znanosti možemo o psihologiji stigmatizacije ukratko reći ovo.

Ne treba u svakoj stigmatizaciji gledati čudo u bogoslovskom smislu, to jest pojavu koju jedino Bog može proizvesti. Ali stigmatizacija nije ni obični, čisto naravni proizvod (kao na pr. obične pojave sugestije ili autosugestije). Stigmatizacija pretpostavlja izvjesne potresne duševne doživljaje, a zatim intenzivno religiozno proživljavanje Kristove muke. To intenzivno proživljavanje djeluje u duši kao takozvana plastična sila, koja oblikuje tjelesnu vanjštinu prema nutarnjem doživljavanju. Ova se intenzivnost vrlo visokog stupnja postizava, kako se čini, samo u iskrenoj odnosno pravoj religioznosti; dakle, ne u sugeriranoj religioznosti kao takvoj. Ali ona svejedno ne vodi uvijek do stigmatizacije. To je znak, da je djelatnost spomenute »plastične sile« uvjetovana još i drugim činiocima. Kojima? Bez sumnje milošću (u onom smislu, u kojem je milost kod svih pravih religioznih čina u različitoj mjeri potrebna), a u psihološkom pogledu naročitom psihičkom strukturom čitave osobe kao i njenom naročitom tjelesnom konstitucijom. Tako je razumljivo da je Blažena Djevica Marija pod samim križem

¹⁸ J. Lindworsky, navedena rasprava, 40. — »Quand même on arriverait à prouver que les stigmates peuvent s'expliquer naturellement, la religion et la mystique n'auraient pas à s'en troubler.« A. Poullain, Des grâces d'oraison. Traité de théologie mystique.¹⁴ Paris 1931, 586. — Predaleko je išao A. Breclj: »Razprava o stigmatizaciji nas vede samo do ugotovitve, da spada ta pojav, dasi izreden in sila redek, vendar v red in vrsto človeškega dogajanja, ki mu ni treba iskati razlage izven človeške narave. Stigmatizacija ni sama po sebi čudežen pojav, čudežen v tem zmislu, da bi se trebalo za naše doumevanje zatekati k izvenčloveškim činiteljem.« (U opasci primjećuje uredništvo, da pisac ne isključuje pri tome djelovanje milosti.) A. Breclj, Studija o stigmatizaciji. (Čas. 27, 1932-33, 122). Na taj je članak s teološko-filozofskog stanovišta odgovorio A. Ušeničnik, Pripomnje k študiji o stigmatizaciji. (Čas. 27, 1932-33, 127—137). U tom se odgovoru dobro korigiraju Brecljeve apodiktičke tvrdnje, prema kojima bi se stigmatske pojave Terezije Neumann mogle naravno tumačiti. Ušeničnik ispravno brani tezu, da stvar još nije dovoljno ispitana: non liquet.

mogla zajedno sa svojim Sinom na najintenzivniji način proživljavati Kristovu muku, a da kod nje ipak nije morala uslijediti stigmatizacija.

Iz svega ovoga slijedi, da kod prosuđivanja stigmatizacije, bilo sa stanovišta psihologije bilo sa stanovišta mističkog bogoslovlja, moramo najviše paziti na cjelokupnu ličnost.¹⁹ To je u naučnom pogledu vrhovni kriterij, a do Crkve stoji, hoće li definitivno izreći autoritativan sud o samom religioznom smislu pojedinog konkretnog slučaja stigmatizacije.

II Slučaj Terezije Neumann

Potsjećam prvo na najvažnije podatke.

Terezija Neumann je dobro razvijena, snažna seljačka djevojka. Danas ima 40 godina (rođena je 9 travnja 1898). Prije stigmatizacije preboljela je veliku bolest. Za vrijeme jednog požara nosila je i dodavala puna vedra vode čovjeku, koji je više nje gasio vatru. To je bilo 10 ožujka 1918 godine, dakle, u njenoj 20 godini. Najedanput je u ledima osjetila veliku bol. Morala je smjesta napu-

¹⁹ »Bei alledem ist vom Standpunkt rein psychologischer Würdigung and noch mehr vom Standpunkt mystisch-theologischer Beurteilung des Blicks auf die Gesamtpersönlichkeit des Stigmatisierten niemals zu entraten. Denn erst dadurch lernt der Psychologe, soweit es menschlicher Einfühlung überhaupt möglich ist, entscheiden, ob in dem betreffenden Falle ein echtes Erleben festgestellt werden müsse, oder ob die Vorbereitung und Auswirkung des ganzen Geschehens nur von aussen eingeflösst sei. Ich huldige der Meinung, dass auch die suggestiv beigebrachte seelische Einstellung der Compassio nur dann zur Stigmatisation führe, wenn eine volle innere Aneignung erfolgt ist. Diese braucht dann gewiss nicht notwendig eine im strengen Sinne »mystische« Begnadigung zu sein. Aber rein psychologisch gesprochen, halte ich dafür, dass die ideoplastische Wirkung nur dann eintritt, wenn die gesamte seelische Kraft auf die Vorstellung des Gekreuzigten konzentriert ist. Die Stigmatisation ereignet sich bezeichnenderweise regelmässig innerhalb der »Ekstase«. Vielleicht ist es nicht günstig, hier schlechtweg von einer Verengung des Bewusstseins zu sprechen. Es ist wohl eher als ungeheure Spannung verständlich, was in der mitleidenden Persönlichkeit nach solchem Ausdruck drängt. Kann sie in nichtreligiöser Sphäre vorkommen? Ich glaube, kaum.« G. Wunderle, Zur Psychologie der Stigmatisation, (Philosophisches Jahrbuch. 50, 1937, 151). — »Der Wunder- bzw. Gnadencharakter einer sichtbaren Stigmatisation kann nur bewiesen werden aus der Besonderheit des Einzelfalles und der Persönlichkeit.« M. Waldmann, Stigmatisation. (Lexikon für Theologie und Kirche. IX. Freiburg i. Br. 1937. 831).

stiti posao. Pokazali su se različni znakovi paralize, strašni grčevi u nogama, a konačno i potpuno osljepljenje. Na lijevoj nozi imala je veliku ranu, a na leđima također šest do osam većih rana, iz kojih je curila voda, krv i gnoj. Od 25 travnja 1923 godine počela su različita ozdravljenja, obično na spomendane sv. Terezije od malog Isusa, a bila su popraćena vizijama. U korizmeno vrijeme 1926 godine vidjela je Terezija Neumann najedanput sasvim jasno Isusa na Maslinskoj Gori. U isto vrijeme osjetila je na lijevoj strani prsiju veliku bol. Misli je da će umrijeti, a imala je utisak da osjeća kako curi nešto vruće. To je bila vruća krv, koja nije prestala curiti sve do sutradan u podne. Na Veliki četvrtak i Veliki petak iste godine tekla je krv tako obilno iz njene rane i iz njenih očiju, da su i njeni roditelji sad prvi put primijetili o čemu se radi. Na Veliki petak uveče pojavile su se već i rane na rukama i nogama, poslije još rane po glavi, po plećima i po ostalom tijelu. Imao sam prilike da vidim komad rublja s priličnim ostacima skrtnute tvrde krvi. Taj komad poklonila je Terezija svojoj sestri, koja služi kod župnika Nabera u Konnersreuthu.

Ovdje ne ulazim u pitanje Terezijinih ekstaza, u kojima ona svakog petka (iznimke čine naročiti liturgijski blagdani) proživljava muku Kristovu, i to tako da iz njenih rana, iako ne uvijek iz svih, kao i iz njenih očiju teče krv. Te činjenice smijem kao poznate pretpostaviti. Htio bih ovom prilikom obratiti pažnju na samu činjenicu stigmatizacije i pokazati, zašto su baš crkveni krugovi i učenjaci tako rezervirani prema Tereziji Neumann.

Terezijine rane stalno bole i ona se već naučila na običnu bol. Ona ima osjećaj, da rane prolaze kroz ruke i noge. A tome ne odgovara liječnički nalaz, iako zapažamo ranu u različnom obliku s jedne i s druge strane ruku i nogu. Rana na lijevoj strani prsiju dugačka je oko tri centimetra. Ja sam pobliže promatrao ranu na Terezijinoj desnoj ruci. To je tanka, elastična tamno-crvena kožica, koja je prvih godina na vanjskoj strani ruke imala veličinu kruga otprilike u promjeru od 15 do 20 milimetara, a u zadnje vrijeme ima oblik kvadrata slične veličine. Na nutarnjoj strani ruke rana je znatno manja. Rana nije zavezana, već samo pokrivena običnom crnom vunenom polurukavicom, a ipak se nikad ne gnoji. Mnogi misle da je medicinski ustanovljeno, da je u ovom slučaju prijevarena potpuno isključena. Zašto? Naročito iz ovih razloga: Prvo, jer je tobože od više liječnika sa sigurnošću utvrđeno, da krvarenje počinje sasvim spontano. Drugo, jer je tobože mikroskopski utvrđeno, da se radi o pravom krvarenju. Treće, jer je krvarenje tako veliko, da ne može biti umjetno uzrokovano, a da pri čestom ponavljanju ne ostavlja nikakvih ožiljaka. Četvrto, jer se radi o krvi koja je drukčija od one koja teče iz umjetno uzrokovanih povreda. Peto, jer nema ni najmanjeg znaka ili traga gnojenja.

Pa zašto onda ipak ta velika rezerviranost prema Tereziji Neumann?

Prije svega iz historijskih i načelnih razloga. Poznato je, naime, da ima i takvih slučajeva, u kojima su izvjesne osobe dugo pokazivale znakove prave stigmatizacije, a da nisu časno svršile.²⁰ Osim toga, kako sam već naglasio, pitanje stigmatizacije treba uvijek prosuditi u svijetlu cjelokupne ličnosti. To je prvi i najvažniji naučni kriterij.

S tog stanovišta treba uzeti u obzir, da je francuski karmelićanin Bruno a Jesu Maria na svoja pitanja o bolestima Terezije Neumann dobio odgovor neurologa, da te bolesti (od 1918—1923) ne mogu biti posljedica organskog oboljenja, već samo proizvod hysterije. Znam da se riječ »hysterija« mnogo zlorabljuje. Ali je u ovom slučaju stvar utoliko od izvjesne važnosti, jer je Terezija dobila potporu za unesrećene (Unfallrente) na osnovi liječničkog svjedočanstva, u kojem se kao dijagnoza navodi »hysteria traumatica«. Dakle, još prije nego što se znalo da će Terezija Neumann biti stigmatizirana, smatrala se histeričkom osobom.

Nadalje treba uzeti u obzir i to, da Terezija navodno već preko jedanaest godina živi bez jela i pila. Samo jedanput, naime 1927 godine, bila je kroz 15 dana i jedan sat pod strogim liječničkim nadzorom. Rezultat je uglavnom vrlo povoljan, sasvim u prilog Tereziji. Ipak je preostalo još jedno pitanje, zbog kojeg su i bavorski biskupi željeli ponovni pregled. Činjenica je naime, da je analiza izlučenih tvari za vrijeme spomenutog pregleda sasvim u skladu s tvrdnjom, da je Terezija postila, odnosno da nije uzimala hrane. Međutim, dok se tvrdi da ona ni prije ni poslije tog pregleda jednako nije uzimala hrane, analiza izlučenih tvari pokazuje protivnu sastavinu. Pred takvim nalazom učenjak ne može i ne smije biti ravnodušan, nego mora tražiti novi pregled. — U vezi s ovim podsjećam na dvije značajne historijske činjenice. Prvi slučaj: Magdalena od Križa, franjevska iz Kordobe (Cordoba), iz prve polovice 16 stoljeća, koja je triput bila poglavarica svoga samostana, zavaravala je svoju okolinu, najveće teologe, biskupe i kardinale, čak i inkvizitore, i to kroz 11 godina životom bez jela i pila, a 38 godina tobožnjim ekstazama i drugim pseudomističkim pojavama. Kasnije je sve javno priznala.²¹ Drugi slučaj: Jedna mlada djevojka ležala

²⁰ O. Pfülf, Stigmatisation. (Kirchenlexikon. XI². Freiburg i. Br. 1899, 816).

²¹ Govoreći o izvorima ili uzrocima pseudo-objava Poulain kao klasičan primjer navodi ovaj slučaj: »Il peut arriver d'abord que la personne qui affirme avoir reçu des révélations soit menteuse et de mauvaise foi. Un des plus célèbres exemples est celui de Madeleine de la Croix, franciscaine de Cordoue, au début du XVIe siècle. Elle naquit en 1487, entra au couvent à dix-sept ans, en 1504, et fut trois fois abbesse de son

je 18 mjeseci u dubokom snu. Činilo se da je za sve vrijeme proces prehrane bio sasvim isključen. Iz njenih je usta tekla krv. Dan i noć bdjeli su pored nje. Smatralo se da je svaka prijevara isključena. Međutim, kad su je na zahtjev vlasti i liječnika prenijeli iz obiteljske kuće, sve je najedanput prestalo i slučaj se protumačio.²²

Prema ovakvom stanju stvari razumljivo je, da su bavorski biskupi rado uvažili želje samih katoličkih liječnika te preporučili novi pregled, i to izvan kuće Terezijinih roditelja, u jednoj klinici ili u jednom samostanu. Naročito liječnici insistiraju na ovom zahtjevu, jer smatraju da je kod histeričkih osoba promjena okoline prvi preduvjet naučnog promatranja. Imam jedan dopis, u kojem katolički liječnik dr. Deutsch navodi izjavu regensburškog biskupa M. Buchbergera, Ordinarija Terezije Neumann, po kojoj je još 7 listopada 1936 godine rekao da će obitelji Neumann saopćiti svoju želju, da se iznova vrši pregled obzirom na Terezijin život bez jela i pila.

Konačno je Biskupski ordinarijat u Regensburgu 10 prosinca 1937 godine izdao službeno saopćenje o Konnersreuthu. U njemu se među ostalim kaže da je liječnički pregled iz 1927 godine mogao ustanoviti samo tadašnje stanje stvari, ali da njime nije ništa rečeno o kasnijem Terezijinom životu, za koji se također tvrdi da je život bez jela i pila. Zato regensburški biskup, cijeli bavorski episkopat i Rim žele novi pregled. Terezija se izjavila spremnom

monastère. Dès l'âge de cinq ans, le démon lui apparut sous la forme de différents saints, et lui inspira peu à peu un vif désir de passer pour une sainte. Elle avait treize ans, lorsqu'il jugea son âme suffisamment possédée par la vanité, l'orgueil et la sensualité; il avoua nettement qu'il était, et lui promit que, si elle se liait avec lui par un pacte, il étendrait au loin sa réputation de sainteté et lui procurerait pendant trente ans, au moins, toutes les jouissances qu'elle voudrait. Elle accepta, et Satan devint son conseil, quoique à certains jours elle eût voulu l'éloigner, tellement elle était terrifiée par les formes affreuses qu'il prenait. Grâce à son secours, elle réalisait toutes les apparences du merveilleux divin: extases, lévitation, prédictions souvent réalisées. Elle se faisait elle-même des plaies stigmatiques et, pendant onze ans, persuada aux autres qu'elle ne prenait aucune nourriture; elle s'en procurait en secret. Elle arriva pendant trente-huit ans, jusqu'en 1543, à tromper sciemment les plus grands théologiens d'Espagne, les évêques, les cardinaux, les inquisiteurs et les seigneurs de la cour. On venait de tous côtés la consulter et on la comblait d'aumônes. Ayant été sur le point de mourir, elle avoua tout publiquement, puis regretta ses aveux. Il fallut recourir aux exorcismes, pour que le démon perdît empire sur la volonté. Finalement, elle fut condamnée à être enfermée dans un autre couvent de son ordre. « A. Poulain, Des grâces d'oraison¹¹, 356—357.

²² Prema Brücku J. Lhermitte, navedena rasprava, 67.

za taj pregled, ali njen otac stavlja uvjete na koje se ne može pristati. Stoga crkvena vlast ne preuzima nikakvu odgovornost za neobične događaje u Konnersreuthu, a do novog pregleda neće više izdavati dozvole za posjećivanje Terezije Neumann. — U cijelosti ću citirati tekst ovog saopćenja, jer je za samu stvar vrlo važan:

»U 1927 godini po biskupskoj odredbi podvrgla se Terezija Neumann četrnaestdnevnom liječnički nadziranom pregledu u pogledu njena života bez jela i pila. Izvještaj o tom pregledu bio je objavljen. Odonda je prošlo 10 godina za kojih Terezija Neumann po svojim izjavama nije uzela nikakva jela i (kroz više godina) također nikakva pića. Opetovano su bile izražavane sumnje da li su ti podaci tačni i ne osnivaju li se možda na prijevari ili na samobmani. Izvještaji koji su djelomice govorili u prilog a djelomice protiv pouzdanosti izjava Terezije Neumann nisu mogli i ne mogu pružiti konačno razjašnjenje i sigurnost. Sumnje i prepirku može samo novi od liječnika vođen i nadziran pregled dokrajčiti, jer je pregled od 1927 godine mogao doduše utvrditi tadašnje činjenično stanje, ali ne može biti nikakva potvrda ili pobijanje za ustvrđeni život bez jela i pila za vrijeme slijedećih godina. Zato je dijecezanski biskup obitelji Neumann ponovno izrazio želju da ona da svoj pristanak za takav pregled. Toj želji priključio se cijeli bavorski episkopat i pod datumom od 4 kolovoza 1937 i Sveta kongregacija sv. oficija. Terezija Neumann je pristala na pregled, ali ga je njen otac dosad odbijao odnosno spojio s uvjetima koji se ne mogu ispuniti. Kod takvog stanja stvari ne može crkvena vlast preuzeti nikakvu odgovornost za istinitost tvrdnje o životu bez jela i pila kao ni za karakter ostalih izvanrednih događaja u Konnersreuthu. Dok se novim pregledom ne stvori jasan sud o tim događajima, neće se ubuduće više izdavati dopuštenje za posjećivanje Terezije Neumann.

Konačni sud o događajima time ipak nije dan. Literarna prepirka u toj stvari ima u pomanjkanju nužnih temelja malo smisla i vrijednosti, i bilo bi bolje da izostane. Još više vrijedi to o nekim izvještajima u kojima se lakovjerno traži čudo a koji nisu dovoljno provjereni, kako ih primjerice sadržaje konnersreuthski godišnjak (*»Konnersreuther Jahrbuch«*). Za te izvještaje Terezija Neumann nije odgovorna, jer su oni većinom bez njena znanja objavljeni.«²⁸

²⁸ *Amtsblatt für die Diözese Regensburg*, Nr. 12, 10. Dezember 1937. — Kao što sam ja u svojoj knjizi *»Konnersreuth u svijetlu psihologije religije«* sa čisto naučnog gledišta dokazao, da znanost ne može suditi o događajima u Konnersreuthu, jer ne raspolaže potrebnim podacima, tako se i u ovoj izjavi naglašuje, da literarna polemika o Konnersreuthu nema smisla niti je potrebna, jer nema potrebnih preduvjeta, i zato je bolje da se prekine. — Liječnici se još razilaze kod pitanja o mogućnosti života bez jela i pila kao naravno j pojavi. K. Graninger smatra da je ta

Do danas su sve želje i intervencije ostale bez uspjeha. Terezijin otac neće pristati na bezuvjetni novi pregled. Liječnici su tobože prijetili »katoličkim injekcijama« i sličnim izrekama. Otac Neumann se boji, da će liječnici zlostavljati Tereziju. Biskupi opet kažu da je danas moguće sastaviti komisiju savjesnih liječnika, koji će i bez zlostavljanja moći konstatirati, da li Terezija uistinu živi bez jela i pila. Glavna je zapreka ta što se stvorio takozvani konnersreuthski krug, to jest skupina ljudi, koji su subjektivno uvjereni o nadnaravnosti svih konnersreuthskih pojava te stoga u minucioznom naučnom ispitivanju tih pojava vide pogibelj profanacije. Vrlo nesretnu ulogu igra u tom pogledu župnik Naber. Na osnovi svog ličnog iskustva mogu reći da nisam bio oduševljen njegovim postupkom. Da je on predusretljiv i prijazan, to rado priznajem. Ali u razgovorima stranaka s Terezijom on obično vodi glavnu riječ. Ja sam ga u župnom dvoru pitao, da li bih mogao Tereziju fotografirati. Vidio sam da mu je bilo neugodno; odgovor je utoliko bio negativan. Pričao mi je da Terezija to ne voli, da su je različni novinari htjeli kriomice fotografirati, ali ona kao da je to na nadnaravni način primijetila i tome slično. To mi nije dalo mira. Odlučio sam se na eksperiment. Terezija je izašla iz župnog stana i zadržala se nekoliko minuta na dvorištu u razgovoru s jednim redovnikom iz Svete Zemlje. Skočio sam gore, rekao bih na sprat župnog stana. Snimak s prozora je uspio, a da Terezija nije ni najmanje reagirala. To me je ohrabrilo. Poslije spomenutog razgovora išla je Terezija kroz jednu sušu u vrt da bere cvijeće. Pošao

mogućnost već potvrđena mnogim slučajevima. Među ostalim kaže: „Nahrungsloses Leben«?! — Ja, das gibt es! Und es gibt nicht bloss ein von mystischen Begleiterscheinungen (Stigmatisation, Xenoglossie, Prophezie usw.) erfülltes »nahrungsloses Leben« (von mir »Inedia paradoxa mystica« genannt), sondern auch ein profanes »nahrungsloses Leben«, ohne solche mystische (supranormale oder parapsychische) Begleiterscheinungen (»Inedia paradoxa profana«).” Svoju teoriju ukratko skicira ovako: „Nach Erkenntnis der Tatsachen, die zur Überzeugung von der Existenz »nahrungslosen Lebens« führen, erhebt sich natürlich sofort die Frage nach der Erklärung dieser Lebensmanifestation. Ohne auf die biologischen und physiologischen Details hier eingehen zu können, möchte ich diese kurz folgendermassen zusammenfassen: Das Gesetz von der Erhaltung des Lebens durch Energie erscheint auch im Falle nahrungslosen Lebens nicht aufgehoben. Es handelt sich dabei auch nicht um ein faktisch »nahrungsloses Leben«, sondern nur um den Schein eines solchen. Um eine Energieaufnahme nicht aus »zweiter Hand« (tierischer oder pflanzlicher Nahrungsstoffe), sondern um eine Energieaufnahme (Ernährung) aus »erster Hand« (atmosphärisch-kosmischer Nährstoffe) — also um direkte Energieaufnahme!” K. Graninger, Das Fanal von Konnersreuth. (Zeitschrift für Religionspsychologie. 5, 1932, 163 i 164).

sam za njom. Opet je uspio snimak, i to dok je dolazila pravcem prema meni. Po mom sudu morala je čak vidjeti fotografski aparat. A što se dogodilo? Ništa. Malo smo se razgovarali. Terezija je bila prijazna kao obično. Ni jednim znakom nije pokazala da zna nešto o mom snimanju.

Ova činjenica sigurno ne govori ni za, ni protiv nadnaravnosti Terezijinih pojava. Ali ako tu činjenicu dovedemo u vezu sa spomenutim izvodima župnika Nabera, onda nas ipak obuzme malo neugodno čuvstvo. I nehotice se u nama mora javiti sumnja. Svakako ovakav način tutorstva nije u skladu s opravdanim naučnim zahtjevima, kojih se ne možemo odreći ni kod prosuđivanja slučaja Terezije Neumann.

Spomenuti katolički liječnik dr. Deutsch s krugom ljudi oko sebe odlučno zastupa mišljenje da župnik djeluje *sugestivno* na Tereziju Neumann. To nije doduše namjerna i potpuno svijesna sugestija, ali je dosta da se radi o nesvijesnoj sugestiji. Imajmo pred očima primjer, na koji potsjeća dr. Deutsch, pa ćemo vidjeti da ta stvar nije od sporedne važnosti. »Elberfeldski konji«, među kojima je najviše poznat »der kluge Hans«, dresiranjem su postali dobri matematičari i mogli su rješavati komplicirane računске zadatke. Ni tu nije konj svijesno uvidao. I nemojmo zaboraviti ni to, da svaka histerička osoba ima svoju naročitu psihu. Ona sama ni ne zna da se u nekim stvarima ponaša abnormalno. Mnoge svoje čine naprosto ne može voljom kontrolirati. Ona je uz to vanredno podražljiva, tako da po našim običnim računima nema nikakvog razmjera između podražaja i reakcije. Zato njeni iskazi često ne odgovaraju istini, iako nam takva osoba punom iskrenošću referira o svojim doživljajima. Razlog je taj, što između onog što se stvarno zbiva i onoga što takva osoba stvarno iskusi nema nikakve prave veze uslijed naročite bolesti.²⁴

Za nas katolike mnogo znači činjenica, da bavorski biskupi naročito od 1932 godine pa sve do danas složno stoje na stanovištu da je potreban ponovni pregled Terezije Neumann.²⁵ Još više nam

²⁴ Već 1931 godine rekao je benediktinac A. Mager u Beču na međunarodnom kongresu za psihologiju religije: »Ich kam zu dem Ergebnis, dass im Konnersreuther Geschehen natürliche, ja pathologische Faktoren im weiten Umfang mitbeteiligt sind. Es blieb aber ein Restbestand, der auf Grund unserer heutigen Ursächlichkeitskenntnis nicht erklärt werden kann.« G. Wunderle, Um Konnersreuth. Neueste religionspsychologische Dokumente. Würzburg 1931, 37. — Puno ozbiljniji su prigovori sa stanovišta mističkog bogoslovlja. J. Westermayr, rektor Bogoslovskeg sjemeništa u Freisingu, među ostalim tvrdi da je Terezija u poluekstatičkom stanju u ime Kristovo davala savjete i odgovore, koji se kose s izvjesnim pozitivnim propisima morala i sa zakonima askeze.

²⁵ »Der bayrische Episkopat hat 1932 nach gemeinsamen Beschluss an die Familie Neumann den Wunsch gerichtet, dass die Fortdauer der

govori činjenica, da je još polovicom 1937 godine sam Rim izjavio želju u istom smislu.

Obitelj Neumann ne popušta!

★

Ako pitamo, da li su rane Terezije Neumann mogle nastati na histeričkoj osnovi, bilo sugestijom bilo autosugestijom, ili možda u smislu naprijed izložene teorije o mogućnosti takozvane naravne stigmatizacije, onda moramo reći da se u tom pogledu mišljenja razilaze. Bez sumnje ima nekoliko činilaca u prilog naravnoj stigmatizaciji: dijagnoza »hysteria traumatica«, petgodišnja teška bolest, potresni duševni doživljaji, eventualno i intenzivna religioznost, jer je Terezija htjela biti misionarka. Svakako se i u ovom slučaju radi o pozitivnoj subjektivnoj religioznosti, koja Tereziji služi na čast.

Hoćemo li procijeniti pravu objektivnu vrijednost te religioznosti, onda treba uzeti u obzir čitavu Terezijinu osobu, prema tome također sve one prijeporne i donekle sumnjive momente, koje sam naprijed izložio.²⁶ Ali kao što obzirom na prijatelje Konnersreutha ukazujem na potrebu, da se stigmatske pojave moraju prosuđivati u svijetlu cjelokupne Terezijine ličnosti, tako isto naglašujem i obzirom na neprijatelje, da se Konnersreuth mora tumačiti kao konkretna cjelina. Nije dosta navoditi za pojedinosti analognu slučajevu iz patopsihologije, parapsihologije i psihijatrije, već treba protumačiti Konnersreuth kao naročitu individualnu, konkretnu cjelinu. A s tog stanovišta naš stav prema Konnersreuthu ne može biti ni potpuno negativan, ni potpuno pozitivan. Jedino

absoluten Nahrungslosigkeit durch eine neue, längere Beobachtung in einer Klinik oder Anstalt festgestellt werde, damit allen Zweifeln die Berechtigung genommen werde. Der Vater der Therese Neumann ging darauf nicht ein, was, wenn auch nicht bedenklich, so doch höchst bedauerlich ist.« Tako čitamo u samom Buchbergerovom Lexikon für Theologie und Kirche. VII. Freiburg i. Br. 1935, 514. U listu od 7 listopada 1936 rekao je biskup Buchberger za ovaj članak navodno ovo: »Auch dieser Artikel steht auf dem Standpunkt, dass nur eine wirklich einwandfreie Untersuchung der Nahrungslosigkeit und Ausscheidungslosigkeit, wie sie die bayrischen Bischöfe gewünscht haben und auf welche ich immer hindrängte, geeignet und genügend wäre, um im Urteil über Konnersreuth sicher zu gehen. Es ist nach wie vor mein dringendster Wunsch, dass eine solche Untersuchung durchgeführt wird; ich werde neuerdings diesen Wunsch der Familie Neumann zur Kenntnis bringen.« — Nerazumljivim i skoro nekritičkim oduševljenjem pisao je u zadnje vrijeme o Konnersreuthu S. v. R a d e c k i, Konnersreuth. (Hochland. 34, 1936/37, 491-506).

²⁶ Sasvim nekritički piše Jeanne Danemarie, *Le Mystère des Stigmatisés*. De Catherine Emmerich à Thérèse Neumann. Paris 1933, 227: »La vie de Thérèse Neumann est une vie miraculeuse et le Seigneur est maître de dispenser le miracle à sa guise.«

je opravdana razborita rezerviranost, tim više što se obitelj Neumann ne odaziva želji bavorskih biskupa i Rima.

III Najnoviji glasovi o Konnersreuthu

Ovaj svoj članak predao sam još početkom siječnja ove godine uredništvu Bogoslovske smotre. Prilike su htjele da se sa štampanjem čekalo do danas, kad svoje izvode mogu dopuniti novim zanimljivim podacima.

Povodom naprijed spomenute izjave regensburškog Biskupskog ordinarijata referirao je P. H a v e m a n n u časopisu »Schönere Zukunft« o različnim mišljenjima teologa i liječnika, koji se rezervirano ili čak negativno drže prema Konnersreuthu.²⁷ Na to je u »Katholische Kirchenzeitung«-u (Salzburg) od 10 veljače 1938 reagirao župnik N a b e r otvorenim pismom. Župnik Naber se, naravno, poziva na svoje dugogodišnje iskustvo i na svoja dugogodišnja »tačna« opažanja, na svoju razboritost i na svoje poštenje. Naglašuje da bi čak svojim životom svjedočio za tvrdnju da Terezija uistinu živi bez jela i pila. Ogorčen je zbog neprestanih napadaja protivnika, teologa i liječnika. Ne ustručava se reći da ovi bez prestanka serviraju najobičnije laži protiv Konnersreutha, pa da to nazivaju naukom. Veli da je 1927 godine tadašnji regensburški generalni vikar, kad je htio predobiti obitelj Neumann za pregled Terezije, ocu Neumannu dao časnu riječ da će iza toga Tereziju pustiti na miru. Poziva se na to da se Krista ne može po volji citirati pred sud znanosti, jer da su njegova čudesa namijenjena ljudima dobre volje, a ne učenjacima. I tako dalje.

Neposredno prije Duhova ove godine izdao je dr. D e u t s c h, poznati protivnik Konnersreutha, novu brošuru.²⁸ Ovaj iskusni katolički liječnik već od prije zastupa mišljenje da se bolest Terezije Neumann može samo »najtežom histerijom« protumačiti. Tu dijagnozu, nastavlja dr. Deutsch, nije do danas ni jedan liječnik naučno pobio, ali su se za nju, obratno, sasvim povoljno izjasnili prvorazredni stručnjaci, psihijatri i kirurzi. Znakovi histerije opažali su se navodno i kasnije, kad je Terezija već bila stigmatizirana. Prema tome — tako zaključuje dr. Deutsch — imamo posla s histeričkom osobom, a znamo da se iz histeričkog karaktera često razvija takozvana »pseudologia phantastica«, to jest teatralno laganje, pri kojem histerička osoba takoreći već ni ne razlikuje istinu od laži.

Dr. Deutsch je u svojoj brošuri prvi put objelodanio zapisnik profesora interne medicine, sad direktora medicinske klinike u Bonnu, dra. Martinia. Profesor M a r t i n i je na poziv i u pratnji regensburškog biskupa M. Buchbergera, a u izmjeničnoj prisut-

²⁷ P. H a v e m a n n, Konnersreuth vor dem Forum der Theologie und der Medizin. (Schönere Zukunft. 13, 1937/38, 415—416).

²⁸ D e u t s c h (bez imena), Ärztliche Kritik an Konnersreuth! Wunder oder Hysterie? Lippstadt 1938.

nosti pomoćnog biskupa Kierla, trojice profesora (Killermann, Hilgenreiner, Stöckl) i župnika Nabera 22/23 ožujka 1928 godine posjetio Tereziju Neumann. Svoja opažanja stenografirao je na licu mjesta, a 25 svibnja iste godine (dakle, dva mjeseca kasnije) predao je biskupu M. Buchbergeru pismeni sud o svojim opažanjima. U tom zapisniku ima važnih podataka obzirom na stigmatske pojave Terezije Neumann. Evo nekoliko kratkih odlomaka:

Drugi posjet. U četvrtak, 2 ožujka uveče u 11,35 župnik Naber, Killermann i Martini idu k Tereziji.

U 11,45 »muka« je već u toku. Župnik Naber se već putem bojava da ćemo zakasnuti. Iz očiju teče krv odnosno oči su pune krvi. U pogledu podrijetla krvi ne mogu se razlikovati nikakve pojedinosti. Stigme na rukama još su kao po podne. Terezija sjedi uspravno...

U 1,05 na rani lijeve ruke stoji nešto krvi...

U 1,25 Killermann... kaže da krvari rana na prsima. Promatram je i mislim da su to samo mrlje od rane na ruci...

U 1,30 na lijevoj ruci krv teče u prugama prema zglobu ruke...

U 1,45 oko srca također mrlje krvi...

U 2,50 Terezija višeput veli da sad možemo mirne duše ići kući, jer da do 5 sati neće biti ništa osobito. Killermann i župnik Naber konačno idu.

U 2,58 dolazi Stöckl.

U 3,05 obadva moramo van...

U 3,10 na ruci i po licu više krvi, i to vlažne i svjež e.

U 3,30 krv se na lijevoj ruci osušila...

23-III-28. U 8,25 dolazim u kuću Neumannovih...

U 8,35 vrlo mnogo krvi na lijevoj ruci. Lice je sad sasvim puno. Marama je nakvašena krvavom seroznom tekućinom...

U 9,35 vraća se biskup M. Buchberger. On vidi Tereziju i kaže mi da je marama bila sasvim čista kad je on otišao (oko 8,15). Opaska: Po podne izvješćuje pomoćni biskup Kierl da je marama već bila sasvim krvava, kad je on ujutro oko 8,25 došao u sobu...

Oko 11,30 tuži se otac ili roditelji da je zrak tako pokvaren. Izadem van s biskupom, opažam prije da na lijevoj ruci i na očima ima samo skrtnute krvi. Molim Killermanna i Hilgenreinera da se o tom osvjedoče, i oni to isto ustanove. Pri odlasku moli biskup da ostane uvijek barem jedan od gospode u sobi. Opaska: U podne mi Killermann i Hilgenreiner na isti način saopćuju da su i oni na navaljivanje majke morali van. Ova im je navodno rekla da je Terezija u to vrijeme uvijek imala barem jedan sat potpunog mira, pa da i danas mora biti malo sasvim sama. Kad su se opet vratili u sobu, sve je bilo crveno od svjež e krvi.

Nešto poslije 12 sati. Vraćam se s biskupom Buchbergerom... Za to vrijeme nema krvarenja.²⁰

Toliko profesor Martini u svom zapisniku obzirom na stig-matske pojave. Zajedno s Killermannom posjetio je još 23 ožujka po podne dra. Seidla u Waldsassenu, liječnika koji je 1927 godine sa časnim sestrama vodio nadzor nad pregledom obzirom na Terezijin život bez jela i pila. Dr. Seidl je tom prilikom izjavio da su časne sestre uvijek mogle ostati u sobi kod Terezije, a da je on sam zajedno s profesorom Ewaldom promatrao »ranu na prsima«, te vidio kako je nastalo krvarenje a da nije bilo prave rane.

Protiv toga profesor Martini u svom izvještaju izričito konstatira da ni jedan jedini put nije mogao vidjeti pravog krvarenja. Nije naime mogao vidjeti da krv uistinu probija kroz kožu, već je vidio samo svježu »stajaću krv«. Kad god je nova svježa krv pokrila rane, morali su prije toga posjetioci izaći iz sobe. Čini se, dakle, »da se tu nešto dogodilo što se ima bojati tačnog opažanja«. Prema izvještaju profesora Ewalda stvarno ni dr. Seidl nije ustanovio odnosno promatrao sam postanak krvarenja, jer je već na početku tog promatranja govor o nekoj »pruzi«.

Čujmo o tom samog profesora Martinia, koji je tek sad pristao da se objelodani njegov zapisnik i njegov sud:

»Nikad nisam mogao vidjeti da koja rana T. N. stvarno krvari. Kad sam noću u 11,45 sati stupio u sobu, bile su joj oči tako pune krvi, da o promatranju sluzokože ili ostalih dijelova očiju koji su mogli krvariti nije moglo biti ni govora. Krv je tekla niz obraze.

Zato sam nastojao promatrati početak krvarenja na rukama odnosno na lijevoj ruci koja je za promatranje bila pristupačnija. To promatranje bilo je od početka otežano time, što ruke trajno imaju stigme. Ta promjena koja se protivi pravilu otežava upoznati vrstu i podrijetlo krvarenja iz vana, što bi kod krvarenja iz normalne kože bilo lakše. Izgled lijeve ruke bio je do 1 sat noću uglavnom takav kakav sam ga i u četvrtak naveče vidio; oko 12 sati noću primijetim (također u svojim istovremenim pismenim bilješkama) da se rana svjetluca možda nešto vlažnije; zbog slabe rasvjete a i zbog izgleda rana na rukama koje su već same po sebi bile malo svjetlucave nije se to moglo sigurno ustanoviti.

Pored toga bilo je posve nemoguće neprestano promatrati. Terezija je više puta namještala svoju perinu visoko pred sebe i jednom, kad smo se ja i prof. Killermann u takvom času postavili do uzglavlja kreveta, morali smo se zbog ljutita prosvjeda očeva odmah odanle udaljiti. Tokom tog vremena, za koje su roditelji naveli da se Terezija mora malo osvježiti, padnu mi od početka u oči.

²⁰ Deutsch, Ärztliche Kritik an Konnersreuth. 13—22.

čudnovate intenzivne kretnje Terezijine, koje je izvodila kako rukama tako i nogama, kretnje koje da su imale samo tu svrhu da je osvježe bile bi preko mjere izdašne. Na mene su ostavile mučan dojam.

Kako sam uvijek vidio samo »stajaću krv«, a nikako nastup krvi iz očiju ili rana na rukama, odlučim da od 2 sata noći dalje naročito pazim na nastup krvi; moje mišljenje o potrebi takve pažnje bude pojačano, kad nas Terezija od 2,50 sati pa dalje stane nagovarati da sad možemo mirno kući, jer »da više ništa neće doći do 5 sati«, i kad smo nato prof. Stöckl i ja bili zamoljeni da za više minuta napustimo sobu (u 3,05 sati), a međutim je u 3,10 sati bio nadošao veliki priliv krvi. Iz mog izvješća jasno je da su moja naprezanja u zajednici s ostalom gospodom komisije ostala bezuspješna, jer su dvaput (između 8,10 i 8,25 sati) i oko 11,30 sati svi promatrači baš u ono vrijeme morali napustiti sobu, u koje bi, kako se ispostavilo, nova svježa krv (barem u 11,30 sati) osušenu skrtnutu krv pokrivala. Ranu na prsima nisam mogao vidjeti, isto tako ni kožu na glavi. Nema sumnje, da pod ocrtanim okolnostima ne može biti ni govora o mogućnosti dovoljnog promatranja »krvarenja«; naprotiv, dvostruko do trostruko udaljivanje promatrača upravo na vrijeme kad bi očevidno nova krv pokrivala rane prouzrokovalo je sumnju da se baš u to vrijeme nešto događa što se ne bi smjelo vidjeti. Isto tako nije mi se dopalo često manipuliranje iza namještane perine. Sve ostalo bilo bi nagađanje.

Zdravstveni savjetnik dr. Seidl saopćio mi je da je jednom primijetio početak krvarenja iz bočne rane. Njegov izvještaj o tome — ukoliko ga Ewald vjerno donosi — pokazuje da on također nije promatrao kožu u skroz normalnom stanju, nego da je već u početku postojala unutra 3 cm duga »kao edematozno nakvašena pruga«, od koje se postanak jedva zamjećivao.³⁰

Na osnovi ovih i sličnih podataka dr. Deutsch zaključuje da »tragikomediya Konnersreutha nije religiozna stvar, nego da spada u područje medicine, u psihopatologiju (u nauku o duševnim oboljenjima)«. ³¹

Tu tezu zastupa dr. Deutsch već godinama, jer su mu već odavno bili poznati podaci što ih u svojoj brošuri iznosi. »Konnersreuthski krug« mu je zato bezbroj puta prijetio anonimnim pismima nazivajući ga protivnikom Božje stvari. Na to mi dr. Deutsch pod datumom od 24 svibnja ove godine javlja slijedeće: Ja teško bolujem na srcu. Ovu godinu po svoj prilici neću preživjeti. Ako

³⁰ Deutsch, Ärztliche Kritik an Konnersreuth. 23—25.

³¹ Deutsch, Ärztliche Kritik an Konnersreuth. 105.

kasnije budete doznali za moju smrt, onda znajte da me nije uništio gnev Božji zbog mog stava prema Konnersreuthu, nego da je moja smrt samo svršetak dugogodišnje srčane bolesti, koja se sad toliko pogoršala da već nemam puno nade za budućnost. Svoju brošuru izdajem u svijesti da ću skoro stajati pred sucem, koji će suditi i kardinalima i nadbiskupima. Ja sam kod toga sasvim miran, a uvjeren sam da mi Bog to neće uračunati u grijeh. Svoju ću borbu voditi do zadnjeg daha!

Namjerno sam naveo ove riječi. Kao što župnik Naber kaže da bi životom svojim svjedočio za Tereziju, tako isto i ovaj iskusni liječnik na osnovi svog stručnog znanja životom svojim svjedoči protiv Terezije. Njegova argumentacija nije u tom što bi već pozitivno mogao protumačiti »konnersreuthsku prijevaru«, nego je u tom što u konnersreuthskom zbivanju ima više vrlo sumnjivih momenata i što se Terezija stvarno ne odaziva želji biskupa i Rima. Terezija navodno kaže: Ja sam spremna odazvati se želji biskupovoj, ali znam (iz svog ekstatičkog doživljavanja) da to nije želja Isusova. Na osnovi toga otac Neumann onda kaže: Kad treba birati između želje biskupove i želje Isusove, moram se odlučiti za Isusa; dakle, nema novog pregleda. Dr. Deutsch na sve to kaže: Lako je Tereziji na ovakav način izjaviti svoju spremnost za novi pregled, kad sigurno zna da njen otac neće nikako pristati; sve je to samo jedna satirska igra!

*

Otkad sam bio u Konnersreuthu, držim da se s naučnog gledišta ne može apodiktikički suditi o naravnosti ili nadnaravnosti Terezijinih doživljaja. To sam stanovište zastupao u svojoj knjizi o Konnersreuthu, a na tom istom stanovištu stojim i danas.

Novi podaci što ih iznosi dr. Deutsch opravdavaju sumnju u nadnaravnost Terezijinih ekstaza i čitavog njenog neobičnog doživljavanja. Tko pročita zapisnik profesora Martinia, opazit će među ostalim da je baš i pitanje o sadržaju Terezijinih ekstaza vrlo zagonetno. Župnik Naber nastupa kao tumač, komentira Terezijine geste i njene nerazumljive riječi, ali ostali prisutni od tog misterioznog doživljavanja samo vrlo malo vide. Na primjer: Terezija ima veseli izraz lica; župnik Naber tumači da ona sad vidi anđele. Slične sam primjere čuo i od drugih očevidaca. Uostalom, konnersreuthska je literatura puna takvih primjera. A tko zna da li je baš sve tako!

Sve je to zagonetno i sumnjivo. Ali tvrditi da se radi o običnoj prijevari na histeričkoj podlozi, i to naročito iz razloga što obitelj Neumann neće nikako pristati na novi pregled — nije li to ipak malo previše?

Stvar će se po svoj prilici tek onda raščistiti, kad se sadašnja biskupska želja bude pretvorila u biskupsku zapovijed.